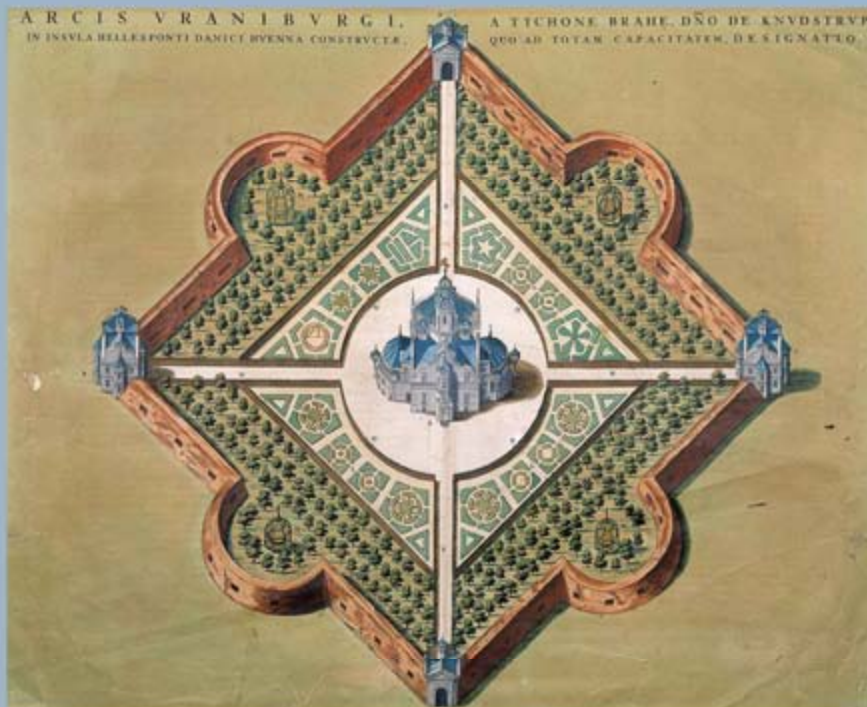

Rapport 2012:25

Uranienborg

S:t Ibb socken, Landskrona kommun. FU 2003.

Therese Ohlsson

sydsvensk
arkeologi

Rapport 2012:25

Uranienborg

S:t Ibb socken, Landskrona kommun. FU 2003.

Therese Ohlsson

Fornlämningsnr: 29:1
Uraniborg, S:t Ibb socken
Landskrona kommun
Skåne län

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134

291 22 Kristianstad

Telefon (Regionmuseets växel): 044-13 58 00

Malmö

Erlandsrovägen 5

218 45 Vintrie

www.sydsvenskarkeologi.se

© 2012 Sydsvensk Arkeologi AB

Rapport 2012:25

Omslag: Uranienborg (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Uraniborgskiss_90.jpg).

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle.

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte och metod	6
Anläggande av växtbäddar	6
Schakt 1	6
Schakt 2	6
Schakt 3	7
Byggande av växthus	7
Inhägnad och ledningsdragning	8
Hägnad	8
Ledningsdragning	8
Undersökningsresultat	8
Växtbäddar	8
Växthus	9
Hägnad och ledningsdragning	9
Referenser	10
Administrativa uppgifter	11
Administrativa uppgifter	12
Administrativa uppgifter	13

Figur 1. S:t Ibb socken markerat med svart, skala 1:500 000.

Figur 2. Uranienborgs (RAÅ 29:1) läge på Ven (S:t Ibb), skala 1:30 000.

Sammanfattning

Med anledning av anläggning av växtbäddar och återskapning av den sydvästra kvadranten av Tycho Brahes renässansträdgård samt byggande av växthus och ledningsdragning genom- och inhägnad av Uranienborg genomfördes tre förundersökningar i form av schaktningsövervakning av Regionmuseet Kristianstad på Uranienborg, S:t Ibb socken, på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län (Lst dnr 431-5952-03, 431-5512-02, 431-10466-02). Exploateringsområdet berör Uranienborg, som är upptaget som fornlämning nr 29:1 i Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS).

Antalet arkeologtimmar uppgick till 8 och personal var Lars Salminen. Dokumentationsmaterialet förvaras hos Regionmuseet/landsantikvarien i Skåne.

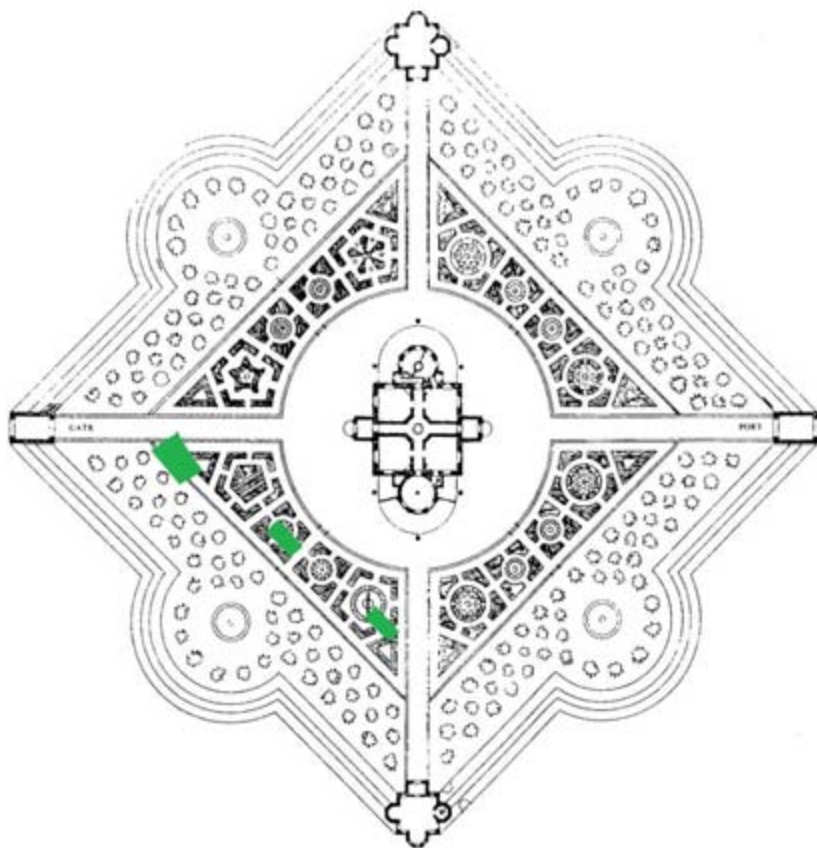
Uranienborg uppfördes på order av Tycho Brahe mellan 1576-1580 och var omgiven av en vallkonstruktion. Vallen var i det närmaste kvadratisk med byggnader i varje hörn. I östra och västra hörnen fanns portbyggnader, i söder och norr boktryckeri samt tjänarbostad. På mitten av vallsidorna låg bastioner med lusthus innanför. Innanför vallen fanns även en örtagård och parkanläggning (Norlind 1970:73ff).

I samband med att Tycho Brahe lämnade Ven 1597 förföll Uranienborg snabbt. Platsen har varit föremål för restaureringar 1926 och 1950. På slutet av 1980-talet var det dags att åter restaurera området då man bl.a. rekonstruerade vallarna och anlade en trädgård (Alin 1992:1).

Inledning

Med anledning av anläggning av växtbäddar och återskapning av den sydvästra kvadranten av Tycho Brahes renässansträdgård samt byggande av växthus och ledningsdragning genom- och inhägnad av Uranienborg genomfördes tre förundersökningar i form av schaktningsövervakning av Regionmuseet Kristianstad på Uranienborg, S:t Ibb socken, på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län (Lst dnr 431-5952-03, 431-5512-02, 431-10466-02). Exploateringsområdet berör Uranienborg, som är upptaget som fornlämning nr 29:1 i Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS).

Uppdragsgivare var Statens Fastighetsverk.

Figur 3. Placering av schakten vid anläggandet av växtbäddar.

Syfte och metod

Anläggande av växtbäddar

Ingreppen på platsen för Tycho Brahes renässansträdgård innebär att tre schakt grävdes för anläggandet av växtbäddar. Planen var att hela ytan skulle markberedas ner till 0,6 m. De tre schakten grävdes för att kunna klarlägga områdets kulturlagerstatus.

Schakt 1

Det västligaste schaktet var beläget inom grunderna för en äldre lärarbostad. Inget av arkeologiskt intresse framkom.

Schakt 2

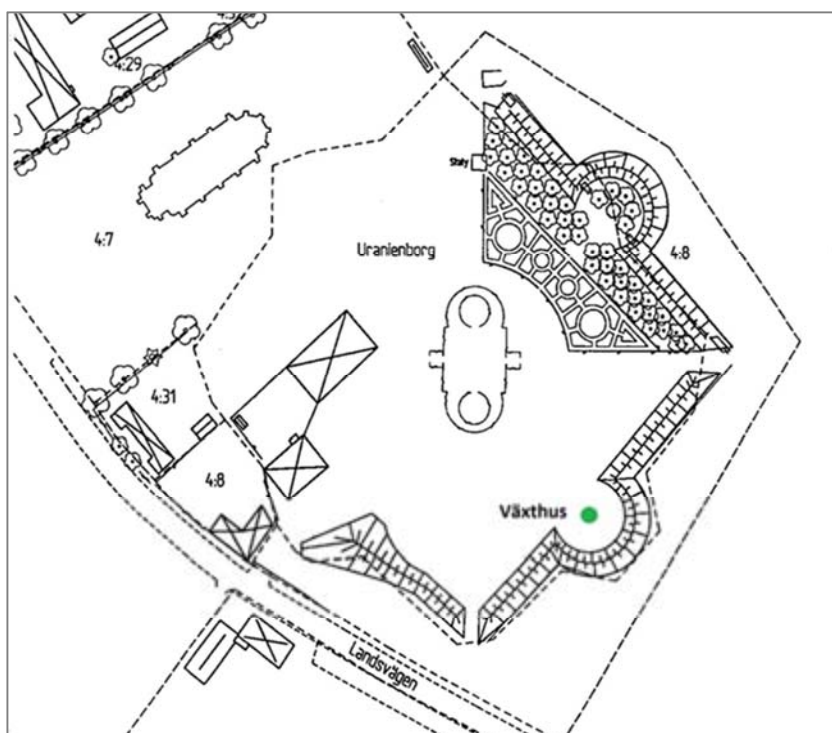
Schakt 2 var placerat i mitten av de tre schakten. Under grässvål och matjord, drygt 0,2 m ner, påträffades ett 0,05–0,06 m tjockt lager med jordblandad singel. Möjligen är det från en trädgårdsgång eller liknande från tiden då lärarbostaden var i bruk. På ett djup av 0,3 m under befintlig marknivå påträffades ett brungrått kulturlager med träkol och tegelflis som sannolikt härstammar från Uranienborgs brukningstid. Den underliggande sterila leran påträffades 0,45 m ner från befintlig marknivå.

Schakt 3

Längst i sydost påträffades lämningar efter lärarbostadens brukningstid. Stratigrafin utgjordes av ca 0,4 m kultiverad matjord med enstaka underliggande gropar. Groparna innehöll bl.a. del av emaljerad potta och gula tegelstenar. Dessa fynd togs ej tillvara.

Byggande av växthus

Med anledning av anläggande av växthus undersöktes en yta med ca 4 m i diameter. Grundläggningsdjupet var ca 1,3 m. På ca 0,8 m djup framkom en stenrad som härrör från den äldsta vallens sträckning.

Figur 4. Läget för det planerade växthuset.

Utanför vallfoten, d.v.s. i sydost, sågs tydligt hur man påfört jordmassor innehållande enstaka tegelstenar, för att skapa de bastioner som tillkom senare.

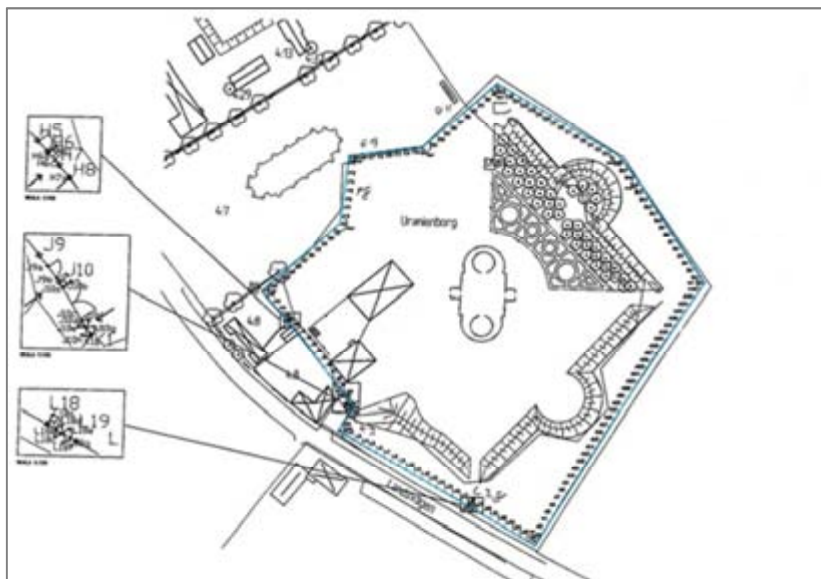
I växthusschaktet kunde det urskiljas att i området längst ut mot den äldsta vallens kärna varit uppbyggd av lera

Efter diskussion på plats konstaterades att resten av vallfoten som framkom gick att bevara genom att minska grundläggningsdjupet. Mellan vallfot och växthusets grund lades fiberduk och makadam. På detta sätt kunde det som fanns kvar av den äldsta vallfoten bevaras. Ett mindre parti av vallfoten var dock redan skadad av ett äldre provschakt.

Inhägnad och ledningsdragning

Hägnad

Av sammanlagt 159 stolpar för inhägnaden var 83 st. färdigborrade längs nordöstra och sydöstra begränsningen av Uranienborg. Stolphålen var 0,3–0,35 m i diameter och 1,2 m djupa. På grund av deras ringa diameter gick det ej att iaktta någon lagerföljd. I uppborrade massor kunde konstateras tegelkross och enstaka stenar i humusblandad lera. Inga fynd påträffades.

Figur 5. Det blå strecket markerar hägnaden

Ledningsdragning

Utmed den sydöstra begränsningen drogs ett 0,4 m brett och 0,45–0,6 m djupt schakt för elledning. Schaktet löpte utanför den befintliga vällen. Stratigrafin var tämligen enhetlig längs hela sträckan: 0,15–0,2 m grässvål och matjord följdes av 0,2 m tjockt lager av humusblandad lera med inslag av tegelkross och enstaka träkol. Underlaget framkom bitvis i schaktet och bestod av brun-gulbrun styv lera. Två partier ca 1 m breda, med enstaka tegelbrockor i humusblandad lera med inslag av kalkbruk och träkol påträffades men kunde, på grund av schaktets ringa storlek, inte knytas till någon aktivitet eller konstruktion. Fynden bestod av slaggklumpar, dessa togs ej tillvara.

Undersökningsresultat

Växtbäddar

Det tre grävda schakten för växtbäddar visade olika bruksområden. Själva Lärarbostaden hade förstört en del av området och dess omgivande aktiviteter hade påverkat platsen i viss mån. Det påträffades kulturlager från Uranienborgs brukningstid ca 0,3 m

under befintlig marknivå. Detta resultat medförde att man på plats beslutade sig för att påföra matjord istället för att gräva bort 0,6 m i markberedningen inför anläggandet av ny trädgård.

Växthus

Vid anläggande av växthus framkom på ca 0,8 m djup en stenrad som härrör från den äldsta vallens sträckning såsom den visas på det s.k. Marburgsnittet från 1586. Utanför vallfoten, d.v.s. i sydost, sågs tydligt hur man påfört jordmassor innehållande enstaka tegelstenar, för att skapa de bastioner som tillkommit på ett träsnitt av Uraniborg i *Epistolarum astronomicarum libri*, från 1596. De raka vallarna hade vid denna tid tillfogas halvrunda bastioner på mitten och innanför hade en symmetriskt uppbyggd trädgård anlagts.

Vid tidigare arkeologiska undersökningar har man kunnat se att det inte gjorts några större utfyllnader innan Uraniborg byggdes, utan att den naturliga markytan i stort sett har bibehållits. I växt-husschaktet kunde det dock urskiljas att i området längst ut mot den äldsta vallens kärna, som varit uppbyggd av lera, eller så har det gjorts smärre utfyllnader ute vid kanterna av slottsanläggningen för att erhålla den, åtminstone till synes, kvadratiska grundplanen.

Efter diskussion på plats konstaterades att resten av vallfoten som framkom gick att bevara genom att minska grundläggningsdjupet. Mellan vallfot och växthusets grund lades fiberduk och makadam. På detta sätt kunde det som fanns kvar av den äldsta vallfoten bevaras. Ett mindre parti av vallfoten var dock redan skadad av ett äldre provschakt.

Hägnad och ledningsdragning

Vid uppförande av hägnad var det p.g.a. borrhålens ringa storlek omöjligt att säga något om eventuell stratigrafi istället fick de uppborrade massorna tittas igenom. I dessa kunde konstateras tegelkross och enstaka stenar i humusblandad lera.

Vid schaktet för ledningsdragningen var stratigrafin enhetlig med grässvål, matjord och ett tjockt lager av humusblandad lera med inslag av tegelkross och enstaka träkol. Detta lager samt de påträffade tegelbrockorna och kalkbruket kan tyda på uppförande eller nedrivande av en närbelägen byggnad.

Referenser

Alin, M. 1992. Tycho Brahes Hven. *Ale. Historisk tidskrift för Skåneland*. Lund.

Artursson, M. 1992. Uraniborg i bild och verklighet. *Ale. Historisk tidskrift för Skåneland*. Lund.

Brahe, T. 1596. *Epistolarum astronomicarum libri*.

Norlind, W. 1970. *Tycho Brahe. En levnadsteckning med nya bidrag belysande hans liv och verk*. Skånsk medeltid och renässans. Skriftserie utgiven av Vetenskaps-Societeten i Lund. Lund.

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr:	120032
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431–5952–03
Datum för beslut:	2003–02–03
Projektnummer:	L12.20–40–03
Län:	Skåne
Kommun:	Landskrona
Socken:	S:t Ibb
Fastighet:	Uranienborg
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 3C0a-b Ven
Fältarbetstid:	030401–030401
Antal arbetsdagar:	1
Antal arkeologtimmar:	4
Platschef:	Lars Salminen
Uppdragsgivare:	Statens Fastighetsverk
Dokumentationsmaterial:	Förvaras på Regionmuseet/Landsantikvarien i Skåne

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr:	120032
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-5512-02
Datum för beslut:	2002-02-05
Projektnummer:	L12.20-54-02
Län:	Skåne
Kommun:	Landskrona
Socken:	S:t Ibb
Fastighet:	Uraniborg
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 3C0a-b Ven
X koordinat:	6202
Y koordinat:	1305
M ö.h.	40
Fältarbetstid:	030401-030401
Antal arbetsdagar:	1
Antal arkeologtimmar:	4
Platschef:	Lars Salminen
Uppdragsgivare:	Statens Fastighetsverk
Dokumentationsmaterial:	Förvaras på Regionmuseet/Landsantikvarien i Skåne

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr: 120032
Länsstyrelsen i Skåne dnr: 431-10466-02
Datum för beslut: 2002-05-08
Projektnummer: L12.20-232-02
Län: Skåne
Kommun: Landskrona
Socken: S:t Ibb
Fastighet: Uranienborg
Läge: Ekonomiska kartan, blad 3C0a-b Ven
Platschef: Lars Salminen
Uppdragsgivare: Statens Fastighetsverk
Dokumentationsmaterial: Förvaras på Regionmuseet/Landsantikvarien i Skåne

Sydsvensk Arkeologi AB

Rapporter 2012

1. Fastigheten Kristianstad 4:4, Kristianstad stad, FU 2011, Christer Carlsson
2. Innerstaden 1:14 – Södergatan, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun, FU 2011, Ingrid Gustin
3. Skanörs kyrka och kyrkogård, Skanör med Falsterbo socken, Vellinge kommun, FU 2004 och 2005, Lars Salminen & Ingrid Gustin
4. Stallbyggnad vid Ugerups säteri, Köpinge socken, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
5. Invändiga arbeten i Vä kyrka, Vä socken, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
6. Husbyggnation inom fastigheten 61:113, Gualöv socken, Bromölla kommun, SU 2011, Christer Carlsson
7. Öllsjö 67:1, Skepparslöv socken, Kristianstad kommun, AU 2011, Ylva Wickberg
8. Skanör 40:12, Vellinge kn, FU 2011, Per Sarnäs
9. Provgropar inom Kristianstad 4.4, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2011, Christer Carlsson
10. Vintrie Park – område C1. Fastighet Vintrie 20:1, Bunkeflo socken, Malmö kommun, FU 2011. Kristian Brink
11. Fastigheten Kristian IV, Rådhuset, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, SU 2011, Christer Carlsson
12. VA-ledningar i Järnvägsgatan m.fl., Ängelholm, Ängelholms kommun, FU 2011, Jan Kockum
13. Sankt Gertrud 4, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun, FU 2012, Per Sarnäs
14. Kabeldragning vid Östra Centrum, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
15. Borgeby 16:8. Ny maskinhall 2011, Lomma kommun, FU&SU 2010-2011, Lars Salminen
16. Rördragning inom Kristianstad 93:1, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
17. Tygelsjö 76:1. Tygelsjö socken, Malmö kommun. FU 2011, Joakim Frejd
18. Kvarteret Minerva 24, Helsingborgs stad, Helsingborgs kommun. FU, schaktövervakning, 2012. Thomas Linderoth
19. Dösemarken – Limhamn 155:501, Malmö 126 & 129, Hyllie sn, Malmö Stad, Skåne, SU 2010. Åsa Berggren & Kristian Brink
20. Degeberga 26:3, Degeberga socken, Skåne, SU 2011. Tony Björk & Ylva Wickberg
21. Fjärrvärme i Vallgatan, Gamla Skeppsbron och Snidaregatan i Åhus, Åhus stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
22. Husie 172:123, Husie socken, Malmö kommun. SU 2011. Joakim Frejd.
23. Stävie kyrkogård, Stävie socken, Kävlinge kommun. FU 2009. Therese Ohlsson.
24. Stjärnan 1, Malmö stad, Malmö kommun. FU 2011. Therese Ohlsson.

